

СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ТА ЇЇ СПЕЦИФІКАЦІЯ ЗА ОКРЕМИМИ ФАКТОРАМИ ВПЛИВУ

У статті розглянуто значення та сутність терміна “конкурентоздатність” в умовах конкуренції, що є сьогодні актуальним з огляду на існуючі тенденції євроінтеграції України. Представлено структуру загального аналізу конкурентоздатності, проаналізовано й виділено окремі групи факторів впливу: теоретико-методологічна та організаційно-управлінська. Сформульовано значення кожної з груп факторів для країни в цілому та підприємства зокрема. Наведено певні недосконалості реалізації даних факторів у вітчизняних умовах.

The article is devoted to value and an essence of the term "competitiveness" in competition conditions that is today actual from a position of existing Ukrainian euro integration tendencies. It is presented structure of the general analysis of competitiveness, analyzed and allocated from structure separate groups of factors influence: theory-methodological and organizationally-administrative. Value of each factor's groups for the country as a whole and the enterprises in particular is formulated in the article. Some lacks of factor's groups realization in domestic market conditions are resulted.

РУХ УКРАЇНИ у бік євроінтеграції вимагає від держави певних дій: входження до ВТО та ЄС. Це призведе до повної відкритості вітчизняного ринку для закордонних підприємств, які мають більший досвід ведення господарської діяльності в ринкових умовах, а отже, і в умовах конкуренції. Для вітчизняних підприємств, таким чином, постає складна задача навчитися діяти в умовах конкуренції, тобто бути конкурентоздатними. Конкурентоздатність підприємств, у свою чергу, визначає конкурентоздатність країни на світовому ринку, і навпаки. Тобто два рівні конкурентоздатності, країни і фірмова, пов'язані між собою та обумовлюють одне одного.

Отже, прямуючи у напрямку євроінтеграції, Україна має відповідати низці вимог, які ставлять перед нею світові організації. Втім останні оцін-

ки конкурентоздатності України є незадовільними. Так, зокрема, за оцінкою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), наданою у “Звіті про глобальну конкурентоздатність за 2006-2007 рр.” (“Global Competitiveness Report 2006-2007”) [19], відбулося очевидне послаблення конкурентних позицій України, при тому, що рівень конкурентоздатності української економіки протягом минулого року традиційно залишається досить низьким у порівнянні не тільки з відповідними показниками розвинутих держав світу, а й із країнами колишнього СРСР, які вже встигли завоювати доволі сильні конкурентні позиції у європейському просторі. У табл. 1. було виокремлено показники тільки країн колишнього СРСР для наочного порівняння з вітчизняними позиціями.

Таблиця 1

Динаміка рівня макроекономічної конкурентоздатності країн колишнього СРСР та України за підсумками 2004-2005 рр.

Країна	Індекс глобальної конкурентоздатності	Інститути	Інфраструктура	Макроекономіка	Охорона здоров'я	Вища освіта та професійне вдосконалення	Ринкова ефективність	Удосконалення бізнес-середовища	Технологічна підготовленість	Інновації
Естонія	25	30	30	16	43	23	25	16	35	30
Латвія	36	50	39	34	79	28	40	43	54	66
Литва	39	59	44	41	70	29	45	42	41	50
Угорщина	41	46	48	98	66	30	37	35	49	31
Польща	48	73	57	70	26	33	64	51	63	44
Румунія	68	87	77	97	69	50	76	49	73	68
Болгарія	72	109	65	35	39	62	90	68	84	87
Україна	78	104	69	74	94	48	80	90	76	73

Як видно з таблиці, індекс глобальної конкурентоздатності України займає останнє місце у порівнянні з іншими країнами пострадянського простору. Більша частина складових глобального індексу конкурентоздатності потребують удосконалення з боку країни. На особливу увагу заслуговують розвиток інститутів, охорони здоров'я, удосконалення бізнес-середовища. За даними показниками положення в Україні найгірше. Втім є і відносно позитивні оцінки. Зокрема відмічається порівняно висока якість вищої освіти, постійне професійне вдосконалення працівників, наявність інфраструктури.

Одне з останніх місць, яке займає Україна в рейтингу, свідчить про необхідність підвищення конкурентоздатності країни в цілому та її підприємств зокрема. Підвищення конкурентоздатності залежить від низки факторів, що її визначають. У свою чергу фактори впливу на конкурентоздатність залежать від державної політики країни. Таким чином, спостерігаємо залежність конкурентоздатності від державної політики через низку факторів.

Попередній аналіз свідчить, що на формування конкурентоздатності впливають чотири групи, до яких належать:

1) теоретико-методологічні, що передбачають існування ґрунтовної теоретичної бази для всезагального розуміння явищ конкуренції та конкурентоздатності, з якими зустрічаються як підприємства, так і країна; знання методів, за допомогою яких можна діяти в цих умовах. Дана група факторів займає першу позицію через те, що саме

вона є підґрунтям правильної та ефективної практичної діяльності;

2) технологічні, які обумовлюють рівень технологій, що застосовуються в економіці. До цієї ж групи належать інновації, які у західній практиці є основним джерелом забезпечення конкурентоздатності підприємств. Технологічні займають місце другої групи, оскільки вони спричинені розвитком науки в країні і на пряму, залежать від розвитку першої групи;

3) соціальні, які поділяються на людський і соціальний капітали. Оскільки людський капітал складається з певних навичок людини, її освіти, здоров'я та ін., то його регулювання полягає у застосуванні кадрової політики (підвищення кваліфікації, тренінги та контроль над результатами). Соціальний капітал, який означає здатність розділяти суспільні цінності, залежить від культурного рівня розвитку країни. Людський фактор є доволі серйозним у забезпеченні конкурентоздатності підприємства, оскільки від знань, вмінь та старанності робітників, їх культурного розвитку залежить імідж як підприємства, так і всієї країни;

4) організаційно-управлінські, які залежать від структури, функцій та якості менеджменту. Якість менеджменту визначається високою якістю та імовірністю аналітичних оцінок діяльності підприємства, його результатів, планів та прогнозів. Причому слід враховувати оперативні та довгострокові задачі фірми.

Реалізація зазначених факторів, як джерело підвищення конкурентоздатності, здійснюється

через політичні умови країни: державне регулювання, інституційне середовище, розвиненість інфраструктури та ін.

Проблема полягає у певних недосконалостях кожної групи зазначених факторів впливу, та передусім у вітчизняній науковій літературі не визначено чітко основних категорій “конкуренції” та “конкурентоздатності”, поряд із цим відсутній необхідний доступ до іноземних наукових публікацій. Це призводить до відсутності розуміння підприємцями та державними діячами сутності тих умов, які виникнуть при входженні України до ЄС та ВТО.

Мета даної статті: з огляду на євроінтеграційні процеси України, визначити сутність поняття конкурентоздатності та специфікувати групи факторів, що обумовлюють її рівень: методологічно-теоретичні та організаційно-управлінські.

Теоретичною основою сучасних уявлень про конкурентоздатність є категорія “конкуренції”. Аналіз конкуренції, який було розпочато у XIX столітті, та література з даного аналізу постійно зростали кількісно та якісно. Специфічний підйом спостерігався у 30-х рр. XX століття, коли відбулося становлення теорії недосконалої конкуренції (Дж.Робінсон, 1933; Р.Чемберлін, 1933; Г.Стаклберг, 1934) і продовжувався у 50-х рр. XX століття з початком застосування теорії гри (Дж.Неш, 1951) [10].

Науковці різних економічних шкіл приділяли чимало уваги конкуренції та робили свій внесок у дослідження цього явища. Так, наприклад, Й.Шумпетер, розглядаючи конкуренцію з позицій економічного росту, вважав її суперництвом нового зі старим, що проявлялось у створенні нових товарів, нових технологій, нових джерел забезпечення потреб, нових типів організаційних моделей [26].

Іншої думки дотримувався Ф.Хаяк, він визначав конкуренцію як процес, за допомогою якого люди одержують і передають знання [25]. Аналогічної думки дотримується і М.Портер [21].

Відповідно до мікроекономічної теорії найраціональнішою системою розподілу ресурсів є вільна конкуренція [5].

Різні визначення конкуренції зустрічаються у сучасних іноземних авторів: П.Макналті, Дж.Вікерс, М.Ньюман, Дж.Меткальф, Р.Вагнер та ін. Так, Дж.Вікерс виокремлює два широко конкуруючі визначення поняття “конкуренція” [15]. Перше спирається на сучасну теорію розподілу ресурсів, в якій конкуренція розглядається як рівноважний стан. Результати рівноважної поведінки приводять до конкуренції, яка знижує ціни і являє собою, з одного боку, специфічний випадок досконалої конкуренції, а з іншого боку – монополію, в якій одне підприємство є домінуючим. Друге визначення конкуренції представлено як процес суперництва, в якому присутні й важливі цінові та нецінові форми суперництва. Дж.Меткальф характеризує світ гнуч-

ким та непостійним, це ж стосується і рівноваги. Дані уявлення включають шумпетерівські та еволюційні перспективи і бачать конкуренцію у розрізі різних видів поведінки підприємств на ринку для отримання конкурентних переваг [7].

П.Макналті при визначенні поняття “конкуренція” розрізняє конкуренцію як структуру ринку та конкуренцію як поведінкову діяльність [8]. Вчений вказує, що поняття “конкуренція” в економіці походить з англійської мови – спроба перемогти конкурента. Тільки відносно недавно поняття “конкуренція” стало означати дещо інше – гіпотетичну ринкову державу, яке характеризується багатьма покупцями та продавцями, однорідною продукцією та вільним входом/виходом. Безумовно, інвестори та широка аудиторія вимагають конкурентного ринку, а не визначення підручника про структуру конкурентного ринку. Тому поняття “конкуренція” визначається в рамках поведінкової діяльності. Р.Вагнер підкреслив цей пункт, пояснюючи різницю між конкуренцією як прикметником (статична кон’юнктура) та конкуренцією як дієсловом (процес суперництва) [12].

Економісти Великої Британії зазначають, що конкуренція – це динамічний процес, а інновації – складова частина цього процесу. Конкуренція заохочує фірми до боротьби, яка полягає у розробці нових або удосконаленні старих товарів та послуг [2].

І.С.Степанов зазначає, що “конкуренція являє собою форму взаємного суперництва суб’єктів ринкової економіки. Конкуренція обумовлюється суверенним правом кожного із суб’єктів ділових відносин на реалізацію свого економічного потенціалу, а це неминуче призведе до зіткнення між ними, тому що досягнення поставлених підприємцями цілей, як правило, відбувається за рахунок обмеження інтересів інших ділових людей” [8].

Зовсім іншої думки А.Ю.Юданов: ринковою конкуренцією називається боротьба фірм за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, що ведеться фірмами на доступних їм сегментах ринку” [27]. Дане визначення обмежує сферу конкуренції тільки тією боротьбою, що ведуть фірми, просуваючи на ринок свої товари й послуги, вказує на причину виникнення конкуренції (обмежений обсяг платоспроможного попиту), уточнює місце, де розвивається конкуренція, – доступний підприємству сегмент ринку.

Одне із сучасних визначень представляє конкуренцію як центр ваги всієї системи ринкового господарства [22]. У самому загальному розумінні конкурентну боротьбу можна визначити як суперництво, у ході якого змагаються сторони, зацікавлені в досягненні однієї й тієї ж мети. Існує поряд із цим безліч одиничних визначень конкуренції:

Боротьба між фірмами за один і той же сегмент ринку [16];

перництво між окремими особами, зацікавленими в досягненні певної мети кожний для себе [24];

перництво в якій-небудь галузі, боротьба за досягнення кращих наслідків [23];

боротьба між приватними товаровиробниками за вигідніші умови виробництва і збуту товарів [18].

Отже, кожен з авторів розглядає поняття “конкуренція” з різних боків, втім сутність цього явища залишається незмінною. Ми розглядаємо дане поняття у розрізі задач, які підлягають дослідженню: дослідити явище конкуренції та конкурентних відносин, які будуються в Україні, та умови, з якими доведеться зіткнутися нашій країні при євроінтеграції; визначити, яким чином конкуренція впливає на виникнення конкурентоздатності. Отже, конкуренція – це боротьба, суперництво економічних агентів, що забезпечує створення нових товарів та послуг на будь-яких сегментах, відповідно до вимог ринку та завдяки розвитку інновацій. Для того, щоб здійснювати цю боротьбу, підприємства повинні бути спроможними до суперництва, мати переваги, отже – бути конкурентоздатними.

Термін “конкурентоздатний” складається з двох основних частин: “конкуренто-” і “здатний”. Перша частина слова означає суперництво, боротьбу за досягнення кращих наслідків змагання. Друга частина – “здатний” – який може, уміє здійснювати, виконувати, придатний для чого-небудь, який має здібності, обдарований [17]. Отже, бути конкурентоздатним означає вести боротьбу (суперництво), бути придатним до цього завдяки певним здібностям та обдарованості. З економічної точки зору, бути конкурентоздатним для підприємства означає можливість вести суперництво з іншими фірмами завдяки певним конкурентним перевагам (низькі витрати, диференціація фірми завдяки її унікальності, прагнення стати найкращою у своєму сегменті діяльності). У сучасних умовах конкурентоздатність характеризується здатністю націй до досягнення високої продуктивності, що базується на інноваційному підході до людських ресурсів, капіталу та матеріальних ресурсів. Такий підхід забезпечує можливість виживання у тяжких умовах вільних міжнародних ринків. Конкурентоздатність означає здатність компаній виробляти товари з вищими якісними показниками, які задовольняють найвибагливішого покупця [1].

Аналіз наукових досліджень у галузі конкурентоздатності свідчить про наявність різних її форм та видів. Так, західна економічна наука

поділяє конкурентоздатність на ринкову, фірмову та національну.

На ринковому рівні конкурентоздатність розглядається стосовно всіх підприємств, що представлені на даному ринку, та відповідності вибагливим смакам споживачів.

У рамках сучасної ринкової економічної системи саме розвиток фірм забезпечує та удосконалює їх конкурентоздатність. Відповідно до визначення, даного дослідницькою організацією “European Management Forum” (м.Женева): “конкурентоздатність фірм – це реальна й потенційна здатність компаній, а також наявні в них для цього можливості проектувати, виготовляти й збувати в тих умовах, у яких їм доводиться діяти, товари, які за ціновими і неціновими характеристиками у комплексі більш привабливі для споживачів, ніж товари їх конкурентів” [16].

Національна конкурентоздатність є особливо важливою для малих відкритих економік, що покладаються на торгівлю та закордонні інвестиції. Це забезпечує їм покращання продуктивності виробництва та життєвого рівня. Так, наприклад, Ірландська Рада національної конкурентоздатності використовує структуру “Піраміди конкурентоздатності” для спрощення факторів, що впливають на національну конкурентоздатність [4]. До цих факторів переважно належать державне регулювання бізнес-середовища, матеріальна інфраструктура та інфраструктура знань, а також необхідні умови конкурентоздатності, які створює державне втручання, включаючи показники бізнесової діяльності, продуктивність, пропозицію праці та ціни/витрати для бізнесу. В свою чергу М.Портер відзначив, що конкурентоздатність країни залежить від конкурентоздатності товару і є всього лише її загальним підтвердженням [21]. З початком переходу України до ринкових відносин поняття конкурентоздатності стає все більш загальним і не акцентується виключно на конкурентоздатності товару.

П.Кругман стверджує, що “панування доктрини “конкурентоздатності” категорично неправильне. Світове лідерство нації полягає не в економічному змаганні одне з одним”. Кругман зазначає, що добробут національної економіки обумовлюється головним чином продуктивністю у торгівельній та неторгівельній сферах економіки [9].

У науковій літературі виокремлюють такий вид конкурентоздатності, як конкурентоздатність галузі. М.Портер розглядав її з позиції кластерів¹, які є одним із головних факторів конкурентоздатності країни [21].

Світовий банк, у свою чергу, виділяє такий вид конкурентоздатності, як урбаністична, або конкурентоздатність міст [13]. Вона полягає у

¹ кластер (англ. cluster) — об’єднання кількох однорідних елементів, яке може розглядатись як самостійна одиниця, що має певні властивості. У свою чергу, економічний кластер – це група пов’язаних між собою галузей.

здатності міст виробляти та продавати товари, змагаючись з аналогічними товарами з інших міст. Виникає “нова конкурентоздатність”, або впевненість у тому, що міста потребують розвитку своїх власних конкурентних стратегій для забезпечення економічних переваг, для відкриття чи надання доступу своїм ринкам до світового ринку. Головною причиною розвитку урбаністичної конкурентоздатності є підвищення рівня життя людей, що живуть у містах.

Такого виду конкурентоздатності не зустрічається у вітчизняній літературі через низку причин: немає достатньої маси досліджень конкурентоздатності; відсутній необхідний доступ до іноземних наукових видань; наші міста ще не

досягли постійної динаміки підвищення рівня життя людей.

Таким чином, неможна визначити напевно, який з видів конкурентоздатності (ринкової, фірмової, урбаністичної, галузевої чи національної) є найголовнішим та для якої країни. Вони органічно поєднані між собою, і кожний із видів конкурентоздатності присутній в економіці кожної країни, в якій є ринкові відносини. Тому даний вид класифікації конкурентоздатності можна представити за допомогою економічного та географічного рівня на рис. 1.

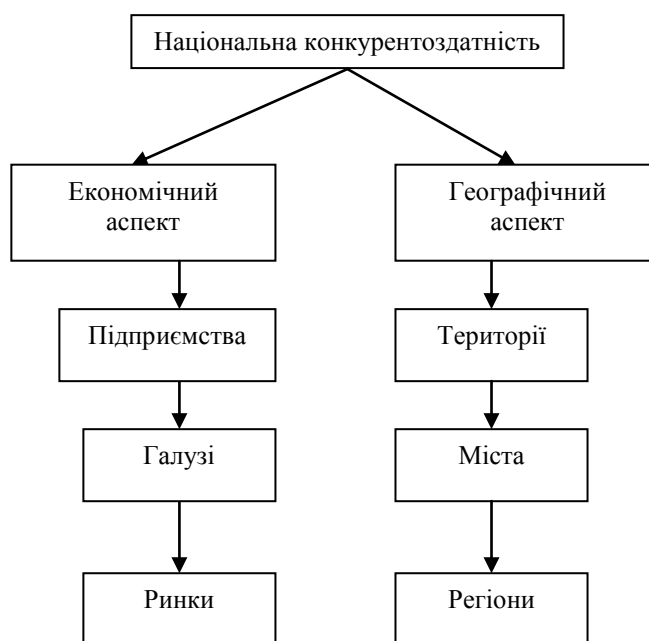

Рис. 1. Класифікація конкурентоздатності за економічним та географічним аспектами

Таким чином, економічний та географічний аспекти є пов’язаними між собою класифікаційними ознаками національної конкурентоздатності. Тобто конкурентоздатність на країнному рівні залежить від конкурентоздатності її ринків, галузей, підприємств – з економічного боку та від регіонів, міст, територій – з географічного. За розмірами складові економічного аспекту не дорівнюють відповідним складовим географічного аспекту, втім складові різних аспектів, що знахо-

дяться навпроти один одного, мають взаємозв’язок та взаємозалежність.

Отже, проаналізовано один з видів прояву конкурентоздатності у розрізі двох аспектів: економічного та географічного. Втім даний вид класифікації складає лише окрему ланку наукового аналізу конкуренції та конкурентоздатності. У загальному вигляді структуру такого аналізу представлено на рис. 2.

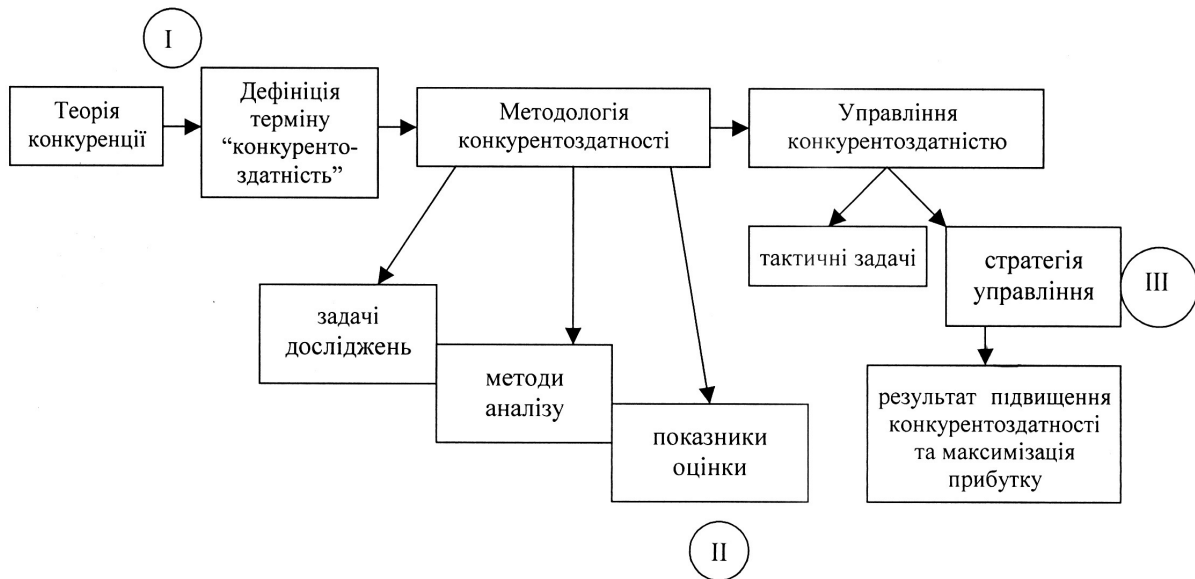

Рис. 2. Загальна структура аналізу конкуренції та конкурентоздатності

У даній статті розглянуто лише частину структурних компонентів, а саме: I – теоретичний аналіз дефініцій “конкуренції” та “конкурентоздатності”, II – західна практика показників оцінки конкурентоздатності та III – стратегія управління підприємством.

На даному рисунку відмічені окремі елементи структури, які складають предмет даної статті. Так, по-перше, було проаналізовано вплив теоретико-методологічної групи факторів, яка виділяє значення такого поняття та явища, як “конкуренція”, з якого походить залежний термін “конкурентоздатність”. У свою чергу, дана група має низку складових, однією з яких є показники конкурентоздатності. Після визначення теоретико-методологічних засад конкурентоздатності постає питання управління цим явищем. Управління конкурентоздатністю як ще одна група факторів впливу, складається з тактики та стратегії управління. Особлива увага у даній статті буде приділена стратегії управління, як актуальної проблеми вітчизняних підприємств, зважаючи на тенденції євроінтеграції.

Отже, важливою складовою теоретико-методологічної групи факторів впливу на конкурентоздатність є показники оцінювання.

Науковці Великобританії поділяють показники конкурентоздатності на чотири загальні напрямки оцінювання, починаючи з бізнес-середовища та ресурсів, прямуючи через інновації до результатів [14]:

1. Бізнес-середовище – це закони макроекономічної стабільності, конкуренції, сприйняття бізнесу та якості життя.
2. Ресурси – це критерії людського та матеріального капіталу, фінанси, технології.

3. Інноваційний процес – критерії комерційної експлуатації науки та технології, підприємництво, проникнення знань у різні сфери.

4. Результати – ключ до переваг у відношенні ВВП, продуктивності, зайнятості та торгівлі.

У свою чергу, кожна група має свою підсистему показників. Втім дана класифікація показників конкурентоздатності є розповсюдженою переважно серед західних економістів. Вітчизняна система конкурентоздатності не є настільки розвинутою та не прилаштована до європейських стандартів оцінки за універсальними показниками. Тому дане питання буде напрямком подальшого дослідження для з’ясування вітчизняної практики оцінювання конкурентоздатності, виокремлення недоліків та пропонування альтернатив.

Останньою проаналізованою групою факторів, які визначають конкурентоздатність, є організаційно-управлінські, зокрема стратегічне управління. Саме від правильності обраної стратегії та управлінських рішень залежить конкурентоздатність підприємства.

Західні теоретики визначають ідею конкурентної стратегії двома словами: “бути несхожим”. Це означає продуманий вибір ряду видів діяльності, які забезпечать унікальну природу цінності, що створюється [21].

Конкурентні стратегії фірм були розроблені переважно західними теоретиками. Так, М.Портер виділив конкурентну та корпоративну стратегію [11]. Ф.Котлер виокремлює стратегії лідера, претендента на лідерство, послідовника та того, хто тільки окопується у ринковій ніші [6]. Російський економіст А.Юданов розробив конкурентні стратегії фірм, дещо схожі з

класифікацією Ф.Котлера. А.Юданов розрізняє такі стратегії: віолентна (силова), пацієнтна (нішева), комутантна (приспосувальна), експлерентна (піонерська) [27].

Сьогодні теорія стратегії орієнтована насамперед на розробку практичних рекомендацій і носить інтеграційний характер, оскільки намагається у своїх конструкціях і висновках якомога повніше охопити взаємозалежності та зв'язки практичних задач.

Вірний вибір оптимальної стратегії дозволяє підприємству ефективно і тривалий час функціонувати на сучасному вітчизняному ринку та в умовах відкритих європейських ринків.

Висновки

Отже, євроінтеграція України виявляє недосконалість не лише у цифрових показниках розвитку держави, а й у теоретично-методологічному аспекті. Зокрема, у вітчизняній літературі немає загальноприйнятого визначення таких важливих для сучасних тенденцій категорій, як “конкуренція” та “конкурентоздатність”.

У процесі аналізу встановлено, що термін “конкурентоздатність” є залежним від поняття “конкуренції”, без конкурентних умов у підприємств немає необхідності бути конкурентоздатними. Проаналізовано термін “конкурентоздатність” за складовими частинами та отримане таке визначення: бути конкурентоздатним означає вести боротьбу (суперництво), бути придатним до цього завдяки певним здібностям та обдарованості. З економічної точки зору, бути конкурентоздатним для підприємства означає можливість вести суперництво з іншими фірмами завдяки певним конкурентним перевагам (низькі витрати, диференціація фірми завдяки її

унікальності, прагнення стати найкращою у своєму сегменті діяльності).

Оскільки конкурентоздатність має багато видів та форм прояву, у статті здійснено узагальнення (класифікацію) конкурентоздатності за економічним та географічним аспектами. Зазначено, що для забезпечення конкурентоздатності всієї країни необхідно забезпечення конкурентоздатності всіх її складових, які знаходяться на двох зазначених рівнях.

Із наукового аналізу виділені та специфіковані окремі групи факторів, які впливають на конкурентоздатність країни в цілому та підприємства зокрема: теоретико-методологічні та організаційно-управлінські. Встановлено важливість кожної з них у сучасних умовах руху України до світових і європейських економічних організацій та виявлено низку недоліків застосування у вітчизняних умовах. Зокрема, спільними недоліками для двох груп є недостатня база вітчизняних досліджень та відсутність доступу до іноземних наукових видань.

Напрямки подальших наукових досліджень полягають у поглибленому вивченні всієї структури наукового аналізу конкурентоздатності; виявленні та розгляді нових і ще не проаналізованих груп факторів впливу на конкурентоздатність. Заплановано здійснити більш ґрунтовний аналіз іноземних джерел щодо теоретико-методологічного аспекту розглянутих понять та термінів і порівняння з вітчизняною науковою літературою. Питання класифікації показників оцінки також буде напрямком подальшого дослідження для з'ясування вітчизняної практики оцінювання конкурентоздатності, виокремлення недоліків та пропонування альтернатив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anelia Daminaova “Importance of the Technological Development for Bulgarian Competitiveness” / Working Paper “Analysis of the Bulgarian Technology Development”, Center for Economic Development, Sofia, January, 2001.
2. Economics Paper NO.17 “UK Productivity and Competitiveness Indicators 2006” MARCH 2006.
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Competition>
4. <http://en.wikipedia.org/wiki/Competitiveness>
5. <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>
6. Kotler P., Marketing Management, sixth ed., Prentice – Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1988, P.234.
7. Metcalfe, J. (2000) ‘Competing Concepts of Competition and the Evolution of Competition Policy in the UK’, paper presented to Workshop on Regulation and Governance, Manila, The Philippines.
8. P.J McNulty “Economic Theory and the Meaning of Competition” The Quarterly Journal of Economics (1968) Vol. 82 No.4 pp. 639-656.
9. Paul Cook “Competition policy, market power and collusion in developing countries”/ Paper No. 33 / Published by: Fiona Wilson, Centre Secretary, Centre on Regulation and Competition, Institute for Development Policy and Management, University of Manchester / December 2002.
10. Paul Krugman “Competitiveness: A Dangerous Obsession” // Foreign Affairs, March/April 1994.
11. Porter M.E. Towards a Dynamic Theory of Strategy. Strategic Management Journal, December, 1995, p. 12-26.
12. Richard E. Wagner (2001) "Competition as a Rivalrous Process: Attilio da Empoli and the Years of High Theory that Might Have Been." Journal of Economic Studies Vol. 28 No. 4/5 pp. 337-45.
13. The World Bank Group “Local Economic Development”.
14. UK Competitiveness Indicators: Second Edition
15. Vickers, J. (1995) ‘Concepts of Competition’, Oxford Economic Papers, 47, 1-23.
16. Блажєвич О.Г. Анализ конкурентоспособности в зарубежных странах www.nbuv.gov.ua/10.01.07
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
18. Економічний словник / За ред. П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова. – К.: ГРУРЕ, 1973. – Ст. 247.
19. Нефєдова О.Г. Ефективність і конкурентоспроможність підприємств www.nbuv.gov.ua/10.01.07

20. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. / Под ред. В.Д. Интинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
21. Портер, Майкл, Э. Конкуренция / Пер. с англ.: Уч. Пос. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2001. – 495 с. (с. 20-21).
22. Тер-Гумасова С.И. Теоретический анализ концепций конкуренции www.nbuv.gov.ua/10.01.07
23. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 351 с.
24. Фінансовий словник-довідник / Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я., Каблук П.Т., Скупий В.М. та ін.; за ред. Дем'яненка М.Я. – К.: ІАЕУААН. – 2003. – 507 с.
25. Хайек Ф.А. Познание конкуренция и свобода. – СПб.: Пневма, 1999. – 212 с.
26. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Пер. с нем.; Общ. ред. А.Г.Милитовского. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
27. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика Москва, Изд-во “АКАЛИС”, 1996 г. – 272 с.